

30. Guernsey Press (2024, July 22). Rwanda scheme has already cost taxpayers £700 million, Cooper reveals. Retrieved November 26, 2024, from <https://guernseypress.com/news/uk-news/2024/07/22/rwanda-scheme-has-already-cost-taxpayers-700-million-cooper-reveals/>

Матеріал надійшов до редакції 05.03.2025 р.

УДК 327(481+477):355.01(470+477)

Олена Брайчевська,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультету права та міжнародних відносин,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

o.braichevska@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-8438-2365;

Ірина Слюсаренко,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультету права та міжнародних відносин,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

i.sliusarenko@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1451-3627

DOI 10.29038/2524-2679-2025-01-130-146

ПОЛІТИЧНЕ ТА ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ КОРОЛІВСТВОМ НОРВЕГІЯ Й УКРАЇНОЮ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Досліджено політичну та військово-технічну співпрацю України й Королівства Норвегії в період із 2014 по 2024 рр. Методологічною основою стали принципи емпіричного й раціонального підходів, що разом з аналізом тематичних документів дали змогу визначити динаміку та формати політичної й військово-технічної співпраці між двома країнами.

Норвегія послідовно підтримує територіальну цілісність України в усіх міжнародних організаціях та інституціях. Політичне співробітництво між країнами, яке паралельно сприяло й військово-технічній допомозі з боку Норвегії, активізувалося після 2014 р. Норвезька сторона протягом 2014–

2022 рр. надавала гуманітарну допомогу українським військовослужбовцям, допомагала Міністерству оборони України в розробці низки політик і програм, спрямованих на зниження корупції, професійну перепідготовку та соціальну адаптацію військовослужбовців і членів їхніх сімей. Важливим для Норвегії були також і вивчення та врахування українського досвіду ведення бойових дій під час антитерористичної операції та операції об'єднаних сил. Після широкомасштабного російського вторгнення в Україну з'являються нові формати політичного й військово-технічного співробітництва на багатосторонній основі: платформа Рамштайн, саміти «Україна–Північна Європа». Надзвичайно важливим формами двостороннього співробітництва стали Програма Нансена для України та Угода про співробітництво у сфері безпеки на довгострокову підтримку між Україною й Королівством Норвегія. Важливим посиленням двосторонньої співпраці стало реформування Норвегією своїх внутрішніх правил щодо експорту зброї у воюючі країни, які стосуються лише України та пов'язані з надзвичайною ситуацією у сфері безпеки для Королівства та його союзників.

Політичне та військово-технічне співробітництво з Україною підтримують як громадськість, так і всі без винятку політичні сили й партії Норвегії. Це переконливо засвідчило, що у владних та опозиційних партій країни є розуміння, що надання політичної підтримки й військово-технічної допомоги Україні є правовим та ефективним засобом забезпечення безпеки Норвегії.

Ключові слова: Україна й Королівство Норвегія, територіальна цілісність, політичне та військово-технічне співробітництво, платформа Рамштайн, Програма Нансена для України, саміти «Україна–Північна Європа».

Olena Braichevska,

Borys Grinchenko Metropolitan University of Kyiv,
ORCID ID: 0000-0001-8438-2365;

Iryna Sliusarenko,

Borys Grinchenko Metropolitan University of Kyiv,
ORCID ID: 0000-0003-1451-3627

POLITICAL AND MILITARY-TECHNICAL COOPERATION BETWEEN THE KINGDOM OF NORWAY AND UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article studies the political and military-technical cooperation between Ukraine and the Kingdom of Norway in the period from 2014 to 2024. The methodological basis was the principles of empirical and rational approaches,

which, together with the analysis of thematic documents, allowed to determine the dynamics and formats of political and military-technical cooperation between the two states.

Norway consistently supports the territorial integrity of Ukraine in all international organizations and institutions. Political cooperation between the countries, which also contributed to military-technical assistance from Norway, intensified after 2014. During 2014–2022, the Norwegian side provided humanitarian assistance to Ukrainian military personnel, assisted the Ministry of Defense of Ukraine in developing a number of policies and programs aimed at reducing corruption, professional retraining and social adaptation of military personnel and their family members. It was also important for Norway to study and take into account the Ukrainian experience of conducting combat operations during the Anti-Terrorist Operation and the Joint Forces Operation.

After the large-scale Russian invasion of Ukraine, new formats of political and military-technical cooperation on a multilateral basis have emerged: the Ramstein platform, the Ukraine-Northern Europe summits. The Nansen Program for Ukraine and the Agreement on Security Cooperation and Long-Term Support between Ukraine and the Kingdom of Norway have become extremely important forms of bilateral cooperation.

Particular important for the strengthening of bilateral cooperation has been Norway's reform of its internal rules on arms exports to warring countries, which concern Ukraine exclusively and are connected to the emergency security situation for the Kingdom itself and its allies.

Political and military-technical cooperation with Ukraine is supported by both the public of Norway and all its political forces and parties without exception. This has convincingly demonstrated that the ruling and opposition parties in the country understand that providing political support and military-technical assistance to Ukraine is a legal and effective means of ensuring Norway's security.

Key words: Ukraine and the Kingdom of Norway, territorial integrity, political and military-technical cooperation, Ramstein platform, Nansen Program for Ukraine, Ukraine-Northern Europe summits.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Пріоритети зовнішньої політики Королівства Норвегія у кінці XX – на початку XXI ст. обумовлювалися відносно стабільною безпековою ситуацією в Європі, вигідним стратегічним положенням, наявністю значних морських та енергетичних ресурсів, відкритістю економіки. Основу її зовнішньополітичного курсу становили чітко сформовані принципи: міжнародна солідарність, забезпечення верховенства права, миротворчість, гуманітарна допомога й двостороннє співробітництво.

Водночас домінуючим і незмінним пріоритетом зовнішньополітичного курсу завжди був безпековий вектор, якому приділяють значну увагу.

Руйнування системи європейської безпеки, яке почалося після анексії росією українського Криму, внесло значні корективи як до безпекової політики Норвегії, так і до напрямів двостороннього співробітництва, зокрема й з Україною.

Незважаючи на географічну віддаленість, Королівство Норвегія та Україна мають спільні геополітичні й безпекові виклики, що надходять від російської федерації, із якою обидві країни мають спільний кордон. Наявність такого сусідства зумовлює виникнення загроз не лише для ефективної реалізації національних інтересів, але і як це трапилося з Україною, може становити для Королівства загрозу прямої агресії та широкомасштабного вторгнення. Ця історико-географічна константа зумовила необхідність інтенсифікації норвезько-української співпраці після анексії російською федерацією українського Криму й початку агресії на Сході України у 2014 р. Широкомасштабне російське вторгнення в Україну 2022 р. призвело до подальших кардинальних змін у геополітичній та безпековій ситуації в Європі й зумовило необхідність подальшого посилення, розширення та переформатування норвезько-українського співробітництва. Російсько-українська війна, яка розпочалася 2014 р. та триває вже понад 10 років, із самого початку вийшла за межі двостороннього конфлікту й стала важливим чинником впливу як на міжнародну та європейську безпеку, так і на безпеку Норвегії. Допомога Українській державі в протидії російській агресії й широкомасштабному вторгненню напряму пов'язана як із допомогою міжнародного співтовариства загалом, так і з новими формами підтримки від окремих держав. Вивчення динаміки, форматів та етапів допомоги й зумовлює актуальність вивчення співробітництва України та Королівства Норвегія у 2014–2024 рр., що сприятиме подальшій розбудові співпраці на двосторонньому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській історіографії питання двосторонньої співпраці між Норвегією та Україною розкривають поодинокі наукові розвідки. Перспективність політичного й економічного діалогу між Норвегією та Україною вперше досліджено О. Г. Цветковим та І. В. Сабор [1]. У статті І. І. Романько розглянуто зміст і завдання спільного проєкту «Норвегія–Україна», який був реалізований NORДуніверситетом (м. Будьо) та Льотною академією Національного авіаційного університету [2]. Допомогу Норвегії в реформуванні оборонно-промислового комплексу України після 2014 р. дослідила І. Ю. Слюсаренко [3]. Аналіз місця України в зовнішньополітичних концепціях Королівства Норвегія у 2014–

2019 рр. виконано в публікації О. А. Брайчевської [4]. Динаміку українсько-норвезьких відносин у зовнішньополітичній та економічній сферах в умовах агресії російської федерації проти України (2014–2021 рр.), досліджували І. Ю. Слюсаренко, О. А. Брайчевська, О. Г. Цветков [5].

Мета дослідження – аналіз динаміки та форматів політичної й військово-технічної співпраці між Норвегією та Україною в період із початку гібридної агресії РФ у 2014 р. й до 2024 р.

Методологічна основа дослідження – принципи емпіричного та раціонального підходів, які дали змогу на основі зібраних фактів простежити наявні взаємозумовлені й взаємопов'язані процеси в міжнародних відносинах, які викликані змінами міжнародного, зокрема безпекового, середовища та відображені в різних форматах співробітництва між Королівством Норвегія й Україною.

В основу дослідження покладено метод аналізу документів, який дав можливість вивчити двосторонню співпрацю між Норвегією та Україною в зазначений період. Цей метод сприяв поглибленому аналізу динаміки й форматів допомоги, характеру та способів її надання. Із метою визначення ключових подій і рішень, які показали зміни в аспектах й обсягах підтримки України, використали методи аналізу та синтезу. Моніторинг відкритих джерел дав змогу створити репрезентативну базу даних, які були зібрані на основі офіційних документів із сайтів Уряду Норвегії (<https://www.regjeringen.no/>), Президента України (<https://www.president.gov.ua/>), Уряду України (<https://www.kmu.gov.ua/>) й Міністерства оборони України (<http://www.mil.gov.ua>). Ще одним типом джерел стали оприлюднені заяви та інтерв'ю офіційних посадових осіб Норвегії й України та новинний контент медіа.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Військово-технічне співробітництво між Королівством Норвегія та Україною розпочався ще в 90-ті роки ХХ ст. Обидві держави від 1995 р. були учасниками міжнародного консорціуму «Морський старт» [1]. У 1999 р. між Міністерством оборони Королівства Норвегія й Міністерством оборони України підписано Угоду про військове співробітництво. У рамках угоди Норвегія сприяла Міністерству оборони України у впровадженні Комплексної програми соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку.

Після анексії російською федерацією Автономної Республіки Крим і після початку війни проти України у 2014 р. норвезька сторона на політичному рівні послідовно підтримувала територіальну цілісність

України. 27 лютого 2014 р. міністр закордонних справ Норвегії привітав створення тимчасового уряду в Україні та оголосив про підтримку реформ і громадянського суспільства [6]. На початку березня 2014 р. уряд Королівства Норвегія оприлюднив заяву, у якій засудив військову ескалацію РФ на Кримському півострові в Україні. Норвегія поклала відповідальність за подальшу ескалацію ситуації на російську владу та закликала до необхідності негайно прийняти прохання України про діалог із метою врегулювання кризи без застосування насильства [7].

Норвезькі урядовці неухильно підтверджували позицію своєї країни щодо територіальної цілісності України шляхом як політичних заяв, так і широкої підтримки через міжнародні інститути та організації. Так, Норвегія стала одним зі співавторів резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262 від 27 березня 2014 р. про територіальну цілісність України, послідовно підтримувала на рівні Генеральної Асамблеї ООН резолюції, які стосувалися ситуації з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, а також резолюції щодо проблем мілітаризації Автономної Республіки Крим і м. Севастополь (Україна), частин Чорного й Азовського морів та всі резолюції 11 Надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН від 28 лютого 2022 р.

Норвегія брала участь у проєктах Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, допомагала в рамках трастових фондів НАТО в лікуванні та реабілітації поранених українських військових і фінансувала програми професійної перепідготовки задля їх адаптації до мирного життя [8].

Королівство сприяло також зміцненню Офісу зв'язку НАТО в Україні шляхом залучення своїх кваліфікованих фахівців. Норвезькі військові брали участь у щорічних українських навчаннях «Морський бриз» та «Швидкий тризуб». У межах комплексної допомоги НАТО Україні Норвегії належала провідна роль у розробці системи для адаптації військових до цивільного життя. Також постійно відбувались обміни курсантами військових закладів вищої освіти [4, с. 219].

Після початку російської збройної агресії на Сході України в червні 2014 р. Норвегія безкоштовно надала українським військовослужбовцям понад 77 тисяч польових пайків [3, с. 187].

У 2015 р. з ініціативи НАТО реалізувався Проєкт щодо зниження ризиків корупції в системі управління персоналом у Збройних силах України. Він започаткований спільним Протоколом про наміри від 23 червня 2015 р. між Міністерствами оборони України та Королівства Норвегія. У рамках цього проєкту проведено ретельний аналіз системи управління персоналом у Міністерстві оборони України [9].

У жовтні 2015 р. задля вивчення досвіду українських військових фахівців відбувся візит представників юридичної служби Міністерства оборони Королівства Норвегія до Збройних сил України. Вивчалися правові аспекти ведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей і нові методи й способи ведення воєнних дій, які застосовано російською федерацією [10].

Відносини між двома країнами на рівні партнерства в багато- та двосторонньому форматах зафіксовано в Спільній декларації про партнерство між Україною й Королівством Норвегія від 16 жовтня 2016 р. [11]. У зазначеному документі Норвегія підтверджувала свою готовність у майбутньому підтримувати зусилля України в проведенні реформ. У рамках багатостороннього співробітництва декларувалася тісна співпраця в ООН, ОБСЄ, НАТО та Раді Європи з питань, що стосуються міжнародної безпеки й співробітництва.

22–23 травня 2018 р. в Осло відбулися воєнно-політичні консультації між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Норвегія, у ході яких сторони обговорили актуальні безпекові питання на глобальному й регіональному рівнях, а також стан і перспективи українсько-норвезького співробітництва між оборонними відомствами обох країн. Результатом зустрічі стало підписання Плану двосторонньої співпраці між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Норвегія на 2018 р. [12].

За підтримки норвезької сторони продовжував свою роботу й Міжнародний фонд соціальної адаптації, який реалізував Проєкт професійної перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців і членів їхніх сімей. Зокрема, із 2014 р. в рамках цього Проєкту розпочалася реалізація програми, яка була спрямована на започаткування Проєкту можливостей віддаленої роботи [13].

З огляду на неухильність дотримання принципів верховенства права, міжнародної солідарності та миротворчості, які покладені в основу зовнішньополітичного курсу Королівства Норвегія, і необхідності реагувати на нові виклики, що постали в міжнародних відносинах, уже в перший день широкомасштабного російського вторгнення в Україну уряд Норвегії рішуче засудив цей напад. Широкомасштабну агресію РФ проти України названо серйозним порушенням міжнародного права. В урядовій заяві також озвучено вимогу до Росії негайно припинити військові дії й розпочати пошук шляхів мирного врегулювання.

Цього ж дня відбулася зустріч міністра закордонних справ Норвегії з українським послом, під час якої висловлено солідарність із народом

України та повідомлено про надання 250 млн норвезьких крон гуманітарної допомоги через установи ООН, Міжнародного руху Червоного Хреста й Червоного Півмісяця та норвезькі гуманітарні організації. Також запевнено, що в майбутньому Норвегія постійно оцінюватиме необхідність подальшого збільшення гуманітарного фінансування для України й, за необхідності, для українських біженців у сусідніх країнах [14].

З огляду на розуміння керівництвом країни складності середовища ризиків та загроз, які постали не тільки перед Україною, але й перед світовою спільнотою, Норвегія не лише розширила військово-технічну допомогу Україні, але й започаткувала надання їй військової допомоги у війні з РФ.

Через три дні після широкомасштабного вторгнення, 27 лютого 2022 р. уряд Королівства Норвегія виділив близько 2 млрд крон на гуманітарну допомогу й заявив, що передасть Україні захисне обладнання (шоломи та бронежилети), приєднається до санкцій, накладених Європейським Союзом й у майбутньому забезпечить відмову Норвезького пенсійного фонду від його російських активів, а норвезький повітряний простір буде закритий для російських літаків [15]. Наступного дня після консультацій зі Стортингом і погодженням із близькими союзниками норвезький уряд оголосив про передачу Україні 2 тис. одиниць протитанкової зброї, незважаючи на обмежувальну політику щодо експорту зброї та іншої оборонної продукції [16].

Королівство Норвегія є виробником й експортером зброї та військової техніки, більшість якої (близько 90 %) спрямовувалося до країн НАТО та в інші країни світу. Норвезька оборонна промисловість є також світовим лідером у сферах оборонних технологій [17, с. 2]. Водночас, починаючи з 1959 р., у країні діяло суворе й комплексне законодавство, яке постійно вдосконалювалося та доповнювалося, що регулювало експорт озброєння до інших країн. Ліцензія на продаж жодного виду зброї й боєприпасів не продавалася в країні та регіони, де триває війна або є ймовірність її виникнення. Уряд країни також щорічно публікував звіти щодо експорту військової техніки й комплектуючих, демонструючи міжнародному співтовариству свою підтримку прозорості та відповідальності в питаннях продажу зброї й військового обладнання. У 2020 р. загальна вартість експорту, пов'язаного з обороною, становила близько 7,8 млрд норвезьких крон, із яких оборонна продукція становила трохи менше ніж 6,2 млрд норвезьких крон. Експорт товарів категорії А (насамперед зброї та боєприпасів) становили близько 5 млрд норвезьких крон, а експорт

продукції категорії В (інші види військової техніки) становив близько 1,2 млрд норвезьких крон [17, с. 12–13]. Водночас, оскільки загарбницька війна росії загрожує існуванню України як держави, а українців як нації, то норвезький уряд ухвалив рішення передати Україні зброю й оборонну продукцію, яка надаватиметься як пожертва однієї держави іншій, а не як комерційний експорт, та дозволити прямий продаж Україні зброї й оборонної продукції з 1 січня 2024 р. Це рішення обумовлене надзвичайною безпековою ситуацією, у якій опинилась Україна та Норвегія разом зі своїми союзниками. Водночас дозвіл прямих продажів зброї Україні не означав, що Норвегія дозволить прямі поставки зброї іншим країнам, які перебувають у стані війни, на загальних підставах [18]. Відповідно до цього рішення, протягом 2022 р. норвезька сторона надавала Україні різні окремі види озброєння та військового обладнання, згідно з потребами України, як пожертви. Також оголошено про готовність допомогти в підготовці норвезькими інструкторами понад 50 000 українських військових.

Проявом солідарності з Україною й підтримки в її боротьбі проти збройної російської агресії став візит до Києва у травні 2022 р. президента Стортингу Королівства Норвегія Масуда Гараххані та очільниці МЗС Аннікен Гуйтфельдт, а в липні цього ж року – прем'єр-міністра країни Йонаса Гар Стьоре. Під час його візиту оголошено про надання Україні додаткової допомоги в розмірі 10 млрд норвезьких крон (1 млрд євро) на відбудову інфраструктури, гуманітарну допомогу, на підтримку державних інституцій і на зброю.

Також протягом 2022 р. Норвегія прийняла 35 000 українських біженців, яких переправлено з території сусідньої з Україною Молдови.

Із часу організації у квітні 2022 р. платформи зустрічей міністрів оборони країн НАТО та країн-союзників США у форматі «Рамштайн», ініційованої міністром оборони США Ллойд Остіном, Норвегія була активним її учасником і зробила значні внески в пакети військової допомоги задля забезпечення оборонних потреб української армії.

Політична, фінансова, гуманітарна та військова допомога Україні надавалася Королівством Норвегія й за підсумками роботи чотирьох самітів «Україна–Північна Європа», які відбувалися протягом 2023–2024 рр. у Хельсінкі, Осло, Стокгольмі та Рейк'явіку.

Протягом 2023–2024 рр. Норвегія стала учасницею трьох із дев'яти коаліцій підтримки України, які створено в рамках платформи «Рамштайн» [19].

У серпні 2023 р. під час візиту в Україну прем'єр-міністр Норвегії Йонас Гар Стьоре оголосив, що його країна приєднується до «Авіаційної

коаліції», яка сприятиме розвитку бойових спроможностей авіації Повітряних сил ЗСУ й передасть Україні системи протиповітряної оборони, два літаки F-16 для підготовки українських льотчиків, обладнання для розмінування та допомагатиме у відновленні енергетичної інфраструктури та створенні запасів газу на зиму [20].

У грудні 2023 р. Велика Британія, Норвегія й Україна започаткували формат довготривалої морської співпраці, яка отримала назву «Коаліція морських можливостей» [21], що на сьогодні нараховує 19 країн-учасниць. Новостворений формат співпраці країн-союзників, який очолили Велика Британія та Норвегія, розрахований на довготривалу перспективу (до 2035 р.) з чіткою дорожньою картою. Він передбачає допомогу Україні в розмінуванні акваторії Чорного моря, забезпеченні цивільного судноплавства, відновленні роботи зернового коридору, зміцненні потенціалу українського флоту і його сумісності з флотом країн-членів НАТО та інших країн-союзників. Військово-морським силам України передано два тральники-шукачі морських мін, морські транспортні засоби (амфібії) й рейдові судна. У рамках «Коаліції морських можливостей» у співпраці з Військово-морськими силами та Міністерством оборони України Норвегія взяла на себе зобов'язання сприяти розвитку флоту річкових патрульних суден для охорони прибережних районів і внутрішніх водойм, підготовки морської піхоти, упроваджувати нові технологічні рішення та інновації в навчання українських військових операцій на малих човнах.

У березні 2024 р. Норвегія підписала Лист про наміри щодо підтримки України в протиповітряній обороні від авіації й ракет («Коаліція ППО»), яку очолюють Франція та ФРН. Зважаючи на те, що протиповітряна оборона є надзвичайно важливим засобом захисту населення й критичної інфраструктури України, норвезький уряд запланував передати Україні необхідні засоби ППО та навчати українських фахівців [22].

У лютому 2023 р. всі політичні партії, представлені в Стортингу, проголосували за розроблену урядом Програму Нансена для України з обсягом фінансування 75 млрд норвезьких крон, розраховану на 2023–2027 рр. [23]. Норвегія стала однією з перших країн, яка започаткувала таку довгострокову програму підтримки України. За обсягами фінансування це найбільша за всю історію Норвегії програма допомоги країні, яка перебуває в стані оборонної війни. Особливість цієї програми полягає в тому, що вона передбачає одночасно цивільну й військову допомогу і є довгостроковою. Цивільна частина програми спрямована на підтримку цивільної інфраструктури та забезпечення фінансування українським

урядом критичних соціальних потреб (пенсії, зарплати вчителям, лікарям, викладачам закладів вищої освіти).

Управління процесом реалізації цивільної частини програми під егідою Міністерства закордонних справ покладено на Норвезьку агенцію з розвитку співробітництва (Norad). Надання гуманітарної допомоги мало відбуватися за посередництва авторитетних міжнародних організацій, які мають відповідний досвід надання міжнародної допомоги, здатні організувати надійну логістику й мають надійні системи контролю. Відповідальність за реалізацію військової частини програми допомоги покладено на Міністерство оборони Норвегії [24].

Із початку реалізації програми щорічні обсяги фінансової допомоги збільшувалися залежно від запитів і потреб України та вже у 2024 р. річний її обсяг становив 25 млрд норвезьких крон. Водночас у процесі реалізації Програми Нансена, незважаючи на її гнучкість, стало зрозуміло, що в умовах виснажливої тривалої війни вона вже не відповідає реаліям і не може повною мірою забезпечувати необхідну Україні військову допомогу.

У зв'язку з тим, що станом на 2024 р. ситуація в Україні стала більш критичною, ніж на момент започаткування Програми, вона була суттєво відкоригована. У кінці 2024 р. норвезький парламент підтримав пропозицію уряду щодо продовження терміну дії Програми підтримки України ще на три роки, збільшення загального обсягу фінансування до 154,5 млрд норвезьких крон та виділення 35 млрд крон (3,1 млрд євро) фінансової допомоги на 2025 р. Більша частина фінансової підтримки на 2025 р. має бути використана в тих сферах, де вона найбільш потрібна: в оборонній промисловості й для забезпечення доступу населення України до електроенергії, оскільки енергетична інфраструктура зазнає постійних руйнувань унаслідок цілеспрямованих російських атак із метою її знищення [26].

Потрібно зазначити, що надання допомоги Україні в Норвегії підтримують як громадськість, так і всі без винятку політичні сили й партії. Це зумовлено тим, що у владних та опозиційних партій країни є розуміння, що надання військової й цивільної підтримки Україні є найефективнішим засобом забезпечення безпеки Норвегії. Це зумовлено ще й тим, що виділення коштів на реалізацію програм допомоги здійснюються не за рахунок видатків бюджету, а за рахунок прибутків, які щорічно отримує Фонд національного добробуту Норвегії [26]. Незважаючи на те, що пролонгація Програми Нансена до 2030 р. та збільшення обсягів її фінансування ініційовано опозиційною Ліберальною партією, її підтримали представники всіх політичних партій у Стортингу [27].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

До 2014 р. двостороння співпраця між Королівством Норвегія та Україною відбувалася переважно в політичній і економічній сферах. Підписання Угоди про військове співробітництво започаткувало співпрацю у військово-технічній сфері. Норвезьким урядом профінансовано реалізацію програм соціальної та професійної адаптації військових, звільнених у запас або у відставку у зв'язку зі скороченням чисельності української армії. Це дало змогу повернутися до цивільного життя й реалізувати себе в нових умовах значній кількості колишніх військовослужбовців.

У період із 2014 по 2022 р. Норвегія послідовно підтримувала територіальну цілісність та суверенітет України під час роботи в міжнародних організаціях: голосувала за Резолюції Генеральної Асамблеї ООН і була їх співавтором, фінансувала гуманітарні проекти з реабілітації поранених в АТО військових та розмінування територій, де відбувалися військові дії. Військових експертів залучали як спостерігачів під час проведення військових навчань; вони вивчали нові способи ведення війни, до яких вдавалася росія на Сході України; проводилися двосторонні воєнно-політичні консультації на рівні Міністерств оборони, на яких обговорювали актуальні безпекові питання, підвищення обороноздатності й створення умов для стабільності та безпеки в регіоні. Велику увагу приділяли реалізації програм, спрямованих на моніторинг та зниження корупції в системі управління персоналом у Збройних силах України.

Переломним моментом у співпраці Королівства Норвегія з Україною стало 24 лютого 2022 р. У перший день широкомасштабного вторгнення норвезький уряд заявив про політичну підтримку України. Уторгнення російських військ в Україну визнано черговим актом порушення міжнародного права, загрозою національним інтересам Норвегії. Водночас озвучено урядову ініціативу про надання населенню України гуманітарної допомоги через установи ООН, Червоного Хреста та норвезькі гуманітарні організації й про збільшення в майбутньому фінансування гуманітарних програм у разі необхідності. Лише за 2022 р. тимчасовий захист та допомогу від норвезького уряду отримали 35 тис. українських біженців.

Норвегія, яка не є членом Європейського Союзу, була однією з перших країн, яка заявила про готовність приєднатися до санкцій, накладених ЄС на росію, закрила повітряний простір для російських літаків і відмовилася від російських активів у Норвезькому пенсійному фонді. Проявом політичної підтримки стали також візити до України президента Стортингу, міністра закордонних справ та прем'єр-міністра Королівства Норвегія протягом

2022–2023 рр. Важливим форматом політичної підтримки України стала також участь Королівства Норвегія в чотирьох самітах «Україна–Північна Європа» й підписання «Угоди про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною й Королівством Норвегія» під час роботи другого саміту в Осло.

З'явилися також нові формати військово-технічного співробітництва. У рамках платформи «Рамштайн» Норвегія приєдналася до трьох із дев'яти коаліцій – «Авіаційної коаліції», «Коаліції морських можливостей» та «Коаліції ППО». Завдяки діяльності «Коаліції морських можливостей» збережено безпеку судноплавства в північно-західній частині Чорного моря, відновлено експорт української продукції морськими шляхами, у тому числі й функціонування зернового коридору.

Зважаючи на законодавчу заборону експортувати зброю в регіони та країни, де відбуваються військові дії, уряд і парламент Норвегії прийняли політичне рішення про надання Україні озброєння та оборонної продукції як пожертви, а не як комерційного експорту. Це зробило можливим надання Україні необхідних пакетів військової підтримки.

Королівство Норвегія стало також першою країною, яка прийняла довгострокову програму допомоги Україні – Програму Нансена для України, що передбачає військову, фінансову та гуманітарну допомогу до 2030 р.

Також зазначимо, що за урядові ініціативи щодо надання підтримки Україні в норвезькому парламенті голосують як партії влади, так і опозиції. Ці питання не є предметом політичного торгу та партійних суперечок.

Наступними проблемами для майбутніх досліджень можуть бути вивчення процесу реалізації Програми Нансена для України, подальша політична підтримка України на міжнародних майданчиках, у переговорних процесах та допомога у відбудові України в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цветков, О. Г. (2009). Королівство Норвегія в сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, 15, 116–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2009_15_16
2. Романько, І. І. (2020). Впровадження змішаної форми навчання у процесі реалізації проекту «Норвегія – Україна» (Льотна академія НАУ). *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*, 8, 181–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2020_8_28.

3. Брайчевська, О. А. (2020). Україна у зовнішній політиці королівства Норвегія (2014–2019 рр.). *Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права*, 184–189.
4. Слюсаренко, І. Ю. (2018). Сприяння Норвегії у реформуванні оборонно-промислового комплексу України після 2014 року. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*, 218–220.
5. Слюсаренко, І. Ю., Брайчевська, О. А., Цвєтков, О. Г. (2021). Динаміка відносин між Україною та Королівством Норвегія в умовах агресії Російської Федерації проти України. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 3(11)), 182–200. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/20>
6. Reform and fight against corruption vital in Ukraine. *Government.no.*, 28 Feb. 2014. URL: <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/solbergs-government/Ministries/ud/news1/2014/fight-against-corruption/id751936/>
7. Norway condemns Russian military escalation in Crimea. *Government.no.*, 2 Mar. 2014. URL: <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/solbergs-government/Ministries/ud/news1/2014/crimea/id752064/>
8. Норвегія допоможе Україні створити реабілітаційний центр для людей після інсульту. *УНІАН*, 15 трав. 2018. URL: <https://www.unian.ua/health/country/10117292-norvegiya-dopomozhe-ukrajini-stvoriti-reabilitaciyiniy-centr-dlya-lyudey-pislya-insultu.html>
9. Проектні групи Міноборони України та Королівства Норвегія працюють над зниженням ризиків корупції у вітчизняному оборонному секторі. *Урядовий портал*, 10 жовт. 2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248566219>
10. Офіцери Відділу правового забезпечення Генштабу ЗС України зустрілися з представниками юридичної служби Міноборони Королівства Норвегія. *Урядовий портал*, 27 жовт. 2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248582455>
11. Спільна декларація про партнерство між Україною та Королівством Норвегія. *Посольство України в королівстві Норвегія*, 18 жовт. 2016. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/news/51776-spilyna-deklaracija-pro-partnerstvo-mizh-ukrajinoju-ta-korolivstvom-norvegija>
12. В Осло відбулися українсько-норвезькі воєнно-політичні консультації. *Посольство України в королівстві Норвегія*, 1 лют. 2017. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/65224-v-oslo-vidbulisya-ukrajinsyko-norvezyki-vojenno-politichni-konsulytacija>
13. Проект «Україна-Норвегія». Перепідготовка і соціальна адаптація військовослужбовців та членів їх сімей в Україні. *Міністерство оборони України*, 20 берез. 2017. URL: https://www.mil.gov.ua/content/social_adaptation/1UA-NO2017-20032017.pdf
14. Norway strongly condemns Russian attacks. *Government.no.*, 24 Feb. 2022. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-strongly-condemns-russian-attacks/id2902211>
15. Norway to increase support to Ukraine and provide military equipment. *Government.no.*, 27 Feb. 2022. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-to-increase-support-to-ukraine-and-provide-military-equipment/id2902406/>
16. Norway to provide weapons to Ukraine. *Government.no.*, 28 Feb. 2022. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-to-provide-weapons-to-ukraine/id2902587/>

17. Meld. St. 35 (2020–2021) Report to the Storting (white paper) Norwegian exports of defence-related products in 2020, export control and international non-proliferation cooperation Recommendation of 11 June 2021 from the Ministry of Foreign Affairs, approved in the Council of State the same day. *Government.no*. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/meld.-st.-35-20202021/id2860232/>

18. Direct sales of weapons and defense-related products to Ukraine permitted from 1 January 2024. *Government.no.*, 1 Jan. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/direct-sales-of-weapons-and-defense-related-products-to-ukraine-permitted-from-1-january-2024/id3020487/>

19. Танкова, авіаційна, ІТ та інші: які коаліції для підтримки України створили союзники. *Слово і діло*, 29 лют. 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/02/29/info-grafika/bezpeka/tankova-aviacijna-it-ta-inshi-yaki-koalicziyi-pidtrymky-ukrayiny-stvoryly-soyuznyky>

20. Norway supports aviation coalition, three countries have already agreed to provide Ukraine with F-16 jets – President following the meeting with Jonas Gahr Støre. *President of Ukraine*, 24 Aug. 2023. URL <https://www.president.gov.ua/en/news/norvegiya-pidtrimuye-aviacijnu-koaliciyu-uzhe-tri-krayini-po-85173>

21. British minehunting ships to bolster Ukrainian Navy as UK and Norway launch maritime support initiative. *Gov.uk.*, 11 Dec. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/news/british-minehunting-ships-to-bolster-ukrainian-navy-as-uk-and-norway-launch-maritime-support-initiative>

22. Norway participates in air defence coalition to support Ukraine. *Government.no.*, 7 Mar. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norge-deltar-i-luftvernkoalisjon-for-a-stotte-ukraina/id3025735/>

23. Meld. St. 8 (2023–2024) Nansen-programmet for Ukraina. *Government.no.*, 22 Feb. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/da41c8b998e946c7bcb-85d2a99f671c5/no/pdfs/stm202320240008000dddpdfs.pdf>

24. The Nansen Support Programme for Ukraine. *Norad*, 4 May 2024. URL: <https://www.norad.no/en/thematic-areas/humanitarian-assistance-and-comprehensive-response-and-the-nansen-programme-for-ukraine/the-nansen-support-programme-for-ukraine/the-nansen-support-programme-for-ukraine/the-nansen-support-programme-for-ukraine/>

25. Greater and more long-term support to Ukraine. *Government.no.*, 28 Nov. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/greater-and-more-long-term-support-to-ukraine/id3076878>

26. Fouche Gwladys. Norway wealth fund posts record \$213 bln profit, driven by tech stocks. *Reuters*, 30 Jan. 2024. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/norway-wealth-fund-posts-213-bln-profit-driven-by-tech-stocks-2024-01-30/>

27. Melby Guri. Det er direkte uansvarlig å ikke øke støtten til Ukraina. *TV2.no.*, 21 Aug. 2024. URL: https://www.tv2.no/mening_og_analyse/det-er-direkte-uansvarlig-a-ikke-oke-stotten-til-ukraina/16936079/

REFERENCES

1. Tsvietkov, O. H. (2009). The Kingdom of Norway in modern international relations and in cooperation with Ukraine. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, 15, 116–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2009_15_16 (in Ukrainian).

2. Braichevska, O. A. (2020). Ukraine in the foreign policy of the Kingdom of Norway (2014–2019). *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn ta mizhnarodnoho prava*, 184–189 (in Ukrainian).
3. Sliusarenko, I. Iu. (2018). Norway's assistance in reforming Ukraine's defense industry after 2014. *Ukrainske viisko: suchasnist ta istorychna retrospektyva*, 218–220 (in Ukrainian).
4. Romanko, I. I., (2020). Introduction of a mixed form of training in the process of implementation of the project «Norway – Ukraine» (NAU Flight Academy). *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriia: Pedahohichni nauky*, 8, 181–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2020_8_28 (in Ukrainian).
5. Sliusarenko, I. Iu., Braichevska, O. A., Tsvietkov, O. H. (2021). Dynamics of Relations between Ukraine and the Kingdom of Norway in the Context of the Russian Federation's Aggression. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsiyi ta rehionalni studiyi*, 3 (11), 182–200. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/20> (in Ukrainian).
6. Reform and fight against corruption vital in Ukraine. *Government.no.*, 28 Feb. 2014. URL: <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/solbergs-government/Ministries/ud/news1/2014/fight-against-corruption/id751936/> (in English).
7. Norway condemns Russian military escalation in Crimea. *Government.no.*, 2 Mar. 2014. URL: <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/solbergs-government/Ministries/ud/news1/2014/crimea/id752064/> (in English).
8. Norway will help Ukraine create a rehabilitation center for people after a stroke. *UNIAN*, 15 trav. 2018. URL: <https://www.unian.ua/health/country/10117292-norvegiya-dopomozhe-ukrajini-stvoriti-reabilitacyniy-centr-dlya-lyudey-pislya-insultu.html> (in Ukrainian).
9. Project groups of the Ministry of Defense of Ukraine and the Kingdom of Norway are working to reduce corruption risks in the domestic defense sector. *Uriadovyi portal*, 10 zhovt. 2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248566219> (in Ukrainian).
10. Officers of the Legal Support Department of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine met with representatives of the legal service of the Ministry of Defense of the Kingdom of Norway. *Uriadovyi portal*, 27 zhovt. 2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248582455> (in Ukrainian).
11. Joint declaration on the partnership between Ukraine and the Kingdom of Norway. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/news/51776-spilyna-deklaracija-pro-partnerstvo-mizh-ukrajinoju-ta-korolivstvom-norvegija> (in English).
12. Ukrainian-Norwegian military-political consultations were held in Oslo. *Posolstvo Ukrainy v korolivstvi Norvehiia*, 1 liut. 2017. URL: <https://norway.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/65224-v-oslo-vidbulisya-ukrajinsyko-norvezyki-vojenno-politichni-konsulytatsiji> – (accessed: 25.12.2019) (in Ukrainian).
13. The Project «Ukraine» – «Norway». Retraining and social adaptation of military personnel and their family members in Ukraine. *Ministerstvo oborony Ukrainy*, 20 berez. 2017. URL: https://www.mil.gov.ua/content/social_adaptation/1UA-NO2017-20032017.pdf (in Ukrainian).
14. Norway strongly condemns Russian attacks. *Government.no.*, 24 Feb. 2022. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-strongly-condemns-russian-attacks/id2902211> (in English).
15. Norway to increase support to Ukraine and provide military equipment. *Government.no.*, 27 Feb. 2022. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-to-increase-support-to-ukraine-and-provide-military-equipment/id2902406/> (in English).

16. Norway to provide weapons to Ukraine. 28 Feb. 2022. *Government.no*. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway-to-provide-weapons-to-ukraine/id2902587/> (in English).

17. Meld. St. 35 (2020–2021) Report to the Storting (white paper) Norwegian exports of defence-related products in 2020, export control and international non-proliferation cooperation Recommendation of 11 June 2021 from the Ministry of Foreign Affairs, approved in the Council of State the same day. *Government.no*. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/meld.-st.-35-20202021/id2860232/> (in English).

18. Direct sales of weapons and defense-related products to Ukraine permitted from 1 January 2024. *Government.no.*, 1 Jan. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/direct-sales-of-weapons-and-defense-related-products-to-ukraine-permitted-from-1-january-2024/id3020487/> (in English).

19. Tank, aviation, IT and others: what coalitions have the allies created to support Ukraine. *Slovo i dilo*, 29 liut. 2024. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/02/29/infografika/bezpeka/tankova-aviacijna-it-ta-inshi-yaki-koalicziyi-pidtrymky-ukrayiny-stvoryly-soyuznyky> (in Ukrainian).

20. Norway supports aviation coalition, three countries have already agreed to provide Ukraine with F-16 jets – President following the meeting with Jonas Gahr Støre. *President of Ukraine*, 24 Aug. 2023. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/norvegiya-pidtrimuye-aviacijnu-koaliciyu-uzhe-tri-krayini-po-85173> (in English).

21. British minehunting ships to bolster Ukrainian Navy as UK and Norway launch maritime support initiative. *Gov.uk.*, 11 Dec. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/news/british-minehunting-ships-to-bolster-ukrainian-navy-as-uk-and-norway-launch-maritime-support-initiative> (in English).

22. Norway participates in air defence coalition to support Ukraine. *Government.no.*, 7 Mar. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norge-deltar-i-luftvernkoalisjon-for-a-stotte-ukraina/id3025735/> (in English).

23. Meld. St. 8 (2023–2024) Nansen-programmet for Ukraina. *Government.no.*, 22 Feb. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/da41c8b998e946c7bcb-85d2a99f671c5/no/pdfs/stm202320240008000dddpdfs.pdf> (in English).

24. The Nansen Support Programme for Ukraine. *Norad*, 4 May 2024. URL: <https://www.norad.no/en/thematic-areas/humanitarian-assistance-and-comprehensive-response-and-the-nansen-programme-for-ukraine/the-nansen-support-programme-for-ukraine/the-nansen-support-programme-for-ukraine/> (in English).

25. Greater and more long-term support to Ukraine. *Government.no.*, 28 Nov. 2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/greater-and-more-long-term-support-to-ukraine/id3076878/> (in English).

26. Fouché Gwladys. Norway wealth fund posts record \$213 bln profit, driven by tech stocks. *Reuters*, 30 Jan. 2024. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/norway-wealth-fund-posts-213-bln-profit-driven-by-tech-stocks-2024-01-30/> (in English).

27. Melby Guri. Det er direkte uansvarlig å ikke øke støtten til Ukraina. *TV2.no.*, 21 Aug. 2024. URL: https://www.tv2.no/mening_og_analyse/det-er-direkte-uansvarlig-a-ikke-oke-stotten-til-ukraina/16936079/ (in English).

Матеріал надійшов до редакції 11.03.2025 р.